

NUNC DIMITTIS

Estudis dedicats al professor Antoni Ferrando

Vicent J. Escartí, ed.

NUNC DIMITTIS

ESTUDIS DEDICATS AL PROFESSOR
ANTONI FERRANDO

ANTONI FERRANDO

VICENT J. ESCARTÍ, ed.

NUNC DIMITTIS

ESTUDIS DEDICATS AL PROFESSOR
ANTONI FERRANDO

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

COMITÉ CIENTÍFIC

Anna Maria Babbi (Universit  degli Studi di Verona),
Nancy de Benedetto (Universit  degli Studi di Bari - Aldo Moro),
Joan Borja (Universitat d'Alacant), Enric Bou (Universit  Ca'Foscari di Venezia),
Júlia Butiny  (UNED), Teresa Cabré (Universitat Pompeu Fabra),
Anna Maria Compagna (Universit  degli Studi di Napoli - Federico II),
Gabriel Ensenyat (Universitat de les Illes Balears), Lluís Gimeno Bet  (Universitat Jaume I),
Giuseppe Grilli (Universit  degli Studi Roma 3),
Joan Peytav  Deixona (Universitat de Perpinyà - Via Domitia), Ramon Pinyol (Universitat de Vic),
Núria Puigdevall (Universit  degli Studi Suor Orsola Benincasa),
Josep Martines (Universitat d'Alacant), Vicent Martines (Universitat d'Alacant),
Patrizio Rigobon (Universit  Ca'Foscari di Venezia),
Valentina Ripa (Universit  degli Studi di Salerno), Pep Valsalobre (Universitat de Girona).

Aquesta publicació no pot ser reproduïda, ni totalment ni parcialment, ni enregistrada en, o transmesa per, un sistema de recuperació d'informació, en cap forma ni per cap mitjà, sia fotomec nic, fotoquímic, electrònic, per fotocòpia o per qualsevol altre, sense el perm s previ de l'editorial.

  Dels textos: els autors, 2019

  D'aquesta edició: Publicacions de la Universitat de València, 2019

Coordinació editorial: Maite Simon

Maquetació: Inmaculada Mesa

Coberta:

Il·lustració: Enric d'Alemanya amb els seus estudiants a la Universitat de Bolonya
(Laurentius de Voltolina, miniatura del *Liber ethicorum des Henricus de Alemania*,
finals del s. XIV)

Disseny: Celso Hernández de la Figuera

ISBN: 978-84-9134-370-7

Dipòsit legal: V-1759-2019

Impressió: La Imprenta Comunicació Gr fica S.L.

ENTITATS ADHERIDES

Acadèmia Valenciana de la Llengua

Associació de Cronistes Oficials del Regne de València

Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes

Associazione Italiana di Studi Catalani

Càtedra Enric Valor

Càtedra Joan Fuster

Center For Catalan Studies (University of California at Santa Barbara, EUA)

Consell Valencià de Cultura - Generalitat Valenciana

Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant

Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili

Departament de Filologia Catalana i Lingüística General
de la Universitat de les Illes Balears

Departament de Filologia i Comunicació de la Universitat de Girona

Departament de Filologia i Cultures Europees de la Universitat Jaume I

Deutscher Katalanistenverband

Direcció del Departament de Publicacions i Investigació
de l'Institut Joan Gil-Albert

Edicions Bromera

Edicions Tres i Quatre

Editorial Denes

Escola Valenciana - Federació d'Associacions per la Llengua

Estudis de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona

Fundació Ausiàs March

Fundació Germà Colón Domènech

Fundació Renau

Institució Alfons el Magnànim - Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació

Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida

Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie, Universität Leipzig

Institut Ignasi Villalonga d'Economia i Empresa

Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana

Institut Superior d'Investigació Cooperativa - Institut Virtual de Traducció

Internationales Institut für Iberische Studien
(Otto-Friedrich Universität Bamberg, Alemanya)

Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida

Onada Edicions

Programa de Llengua i Literatura Catalanes
de la Universitat Oberta de Catalunya

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona

Revista *Serra d'Or*

Saó Edicions

Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans

Secció Historicoarqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans

Setmanari *El Temps*

Seu Universitària de la Nucia (Universitat d'Alacant)

Societat Arqueològica Luliana

Societat Castellonenca de Cultura

Societat Coral El Micalet

Societat d'Onomàstica

Societat Verdaguer

...car la lengua és strument
ab lo qual cascú condeix en dir lo que vol.

Tirant lo Blanch, cap. CCCXVI

ÍNDIX

PRESENTACIÓ: El mestratge d'Antoni Ferrando, <i>per Vicent J. Escartí</i> .	15
Antoni Ferrando Francés, apunt biogràfic i trajectòria filològica, <i>per Mireia Ferrando Simón</i>	23

PRIMERA PART

Reflexions sobre l'obra d'Antoni Ferrando

Antoni Ferrando i la tasca de P. Fabra, F. de B. Moll i M. Sanchis Guarnier <i>Emili Casanova</i>	83
Els parlants i les llengües <i>Josep Maria Nadal</i>	93
Ferrando i el model de llengua: aportacions des de la Història de la llengua <i>Joan Rafael Ramos</i>	125
Els estudis d'Antoni Ferrando sobre llengua i literatura catalanes de l'edat moderna (i el debat sobre la superioritat del català occidental) <i>Albert Rossich</i>	147
Antoni Ferrando i <i>Saó</i> <i>Rafael Roca</i>	165

SEGONA PART

Estudis en homenatge a Antoni Ferrando

Treves d'Abū Zayd amb Jaume I al <i>Llibre dels feits</i> <i>Carme Barceló i Ana Labarta</i>	187
Sobre l'origen del nom de pila <i>amparo</i> > <i>ampar/empar</i> a València <i>Emili Casanova</i>	203

Les unitats estilístiques de Joan Roís de Corella (1435-1497), elements caracteritzadors d'estil <i>Maria Conca i Josep Guia</i>	223
L'obra poètica del pintor Joan Collado (1731-1767) <i>Vicent Josep Escartí</i>	261
El llegat de les donzelles. Reflexions sobre l'estructura del sistema vocàlic valencià <i>Jesús Jiménez</i>	277
Aportacions de la premsa valenciana del segle XIX a la lexicografia històrica catalana. <i>El Mole</i> (1837-1870) <i>Joaquim Martí Mestre</i>	295
Convergències i divergències entre renaixencistes valencians i catalans al voltant de la llengua i la identitat (1858-1906) <i>Adrià Martí-Badia</i>	319
Les poetes de Carles Ros. (Amb unes notes sobre l'ús del sonet a la València del primer Set-cents) <i>Eulàlia Miralles i Verònica Zaragoza</i>	333
Les bases històriques i metodològiques de la historiografia lingüística valenciana <i>Miquel Nicolás</i>	365
Sobre poesia i poètica. Notes de literatura comparada <i>Jaume Pérez Montaner</i>	387
<i>Car puyx que axí és, yo só prest</i> : les conjuncions causals en el <i>Curial e Güelfa</i> <i>Manuel Pérez Saldanya i Anna Pineda</i>	401
La Gramàtica històrica com a exponent de la Història de la llengua. Els valors semàntics del pronom adverbial <i>en</i> en català antic <i>Josep E. Ribera</i>	431
La identitat del poeta Francesc Ferrer (València, ca. 1400-1462) <i>Mateu Rodrigo Lizondo</i>	451
Alguns apunts sobre l'oració en els sermons de sant Vicent Ferrer <i>Josep E. Rubio</i>	497

Història, ficció i discurs literari. A propòsit d'uns relats de J. F. Mira <i>Vicent Salvador</i>	511
Les perífrasis modals catalanes: prescripció i descripció <i>Andreu Sentí</i>	525
Curial contra els lleons, en un «corral» de Tunis. Sobre la concurrència d'un infant de Castella i un Cardona català en la ficció curialesca <i>Abel Soler</i>	563
L'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana i el mestratge de Josep Lluís Bausset <i>Santi Vallés</i>	581

Abreviatures

AELC	Associació d'Escriptors en Llengua Catalana
AMV	Arxiu Municipal de València
APCCV	Arxiu de Protocols del Col·legi de Corpus Christi de València
ARV	Arxiu del Regne de València
AVL	Acadèmia Valenciana de la Llengua
BV	Biblioteca Valenciana
CVC	Consell Valencià de Cultura
GVA	Generalitat Valenciana
IAM	Institució Alfons el Magnànim
IEB	Institut d'Estudis Baleàrics
IEC	Institut d'Estudis Catalans
IEI	Institut de Estudis Ilerdencs
IFV	Institut de Filologia Valenciana
IIFV	Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana
ILCC	Institut de Llengua i Cultura Catalanes
IVEI	Institució Valenciana d'Estudis i Investigació
PAM	Publicacions de l'Abadia de Montserrat
PUV	Publicacions de la Universitat de València
SCC	Sociedad Castellonense de Cultura
UA	Universitat d'Alacant
UAB	Universitat Autònoma de Barcelona
UB	Universitat de Barcelona
UdG	Universitat de Girona
UIB	Universitat de les Illes Balears
UJI	Universitat Jaume I
UOC	Universitat Oberta de Catalunya
UPF	Universitat Pompeu Fabra
URV	Universitat Rovira i Virgili
UV	Universitat de València

Presentació

EL MESTRATGE D'ANTONI FERRANDO

Vicent J. Escartí

Universitat de València / IIFV

El moment de la jubilació d'Antoni Ferrando com a docent de la Universitat de València, el 2018, ha vingut ràpidament eclipsat pel seu nomenament com a catedràtic emèrit de la mateixa institució; i això és un fet important per al Departament de Filologia Catalana, al qual es troba adscrit: de cap manera hem perdut un catedràtic de relleu destacadíssim, sinó que hem guanyat un emèrit inigualable. I aquesta lloança es queda ben curta, quan mirem l'extensa i destacada trajectòria docent i investigadora de Ferrando i, més encara, si la completem amb la seua dedicació al nostre país i a la nostra llengua més enllà dels àmbits acadèmics, on també ha sabut aportar –quan no iniciar, incentivar i mantenir– el seu treball constant i incansable.

Però ara em toca, més que no presentar les bondats d'un intel·lectual de sobres conegut pels qui s'acostaran a aquest llibre, tractar d'explicar per què i com va nàixer la idea del volum que tenim entre mans i en què s'ha concretat aquest primer recull de textos –perquè estic segur que en vindran més– dedicats a qui ha estat i és un dels mestres més importants de la Filologia Catalana al País Valencià. Antoni Ferrando, deixeble directe de Manuel Sanchis Guarner –que va ser el seu director de tesi doctoral–, ha format i «orientat» d'una manera o una altra, un nombre elevadíssim dels qui actualment treballem la filologia de la nostra llengua en terres valencianes i, especialment, en disciplines com la història de la llengua –la seua especialitat–, la història de la literatura medieval i

moderna i, encara, l'edició de textos. La seua curiositat d'humanista l'ha portat a treballar també autors del segle XIX i, ja en menor mesura, autors contemporanis, malgrat que, fins i tot en aquest espectre temporal s'ha ocupat dels grans factors de la nostra lingüística, com demostra el seu recentíssim llibre, *Fabra, Moll i Sanchis Guarner. La construcció d'una llengua moderna de cultura des de la diversitat* (València, PUV, 2018).

Aquest volum va ser pensat com un recull d'estudis que tracta de mostrar, en pràcticament tots els casos, el seu mestratge en els camps en què els autors ací aplegats han fet les seues aportacions. La iniciativa d'aquesta publicació va nàixer del desig d'Emili Casanova –director del Departament de Filologia Catalana en aquell moment a qui ha seguit Jesús Jiménez, que també s'ha implicat–, entre altres coses perquè, com és ben sabut, podem considerar Antoni Ferrando, en bona mesura, el *constructor* d'aquesta institució al si de la Universitat de València. Si bé Sanchis Guarner havia creat una estructura bàsica, entre el 1977 i el 1981, va ser Ferrando qui hagué d'encarregar-se de fer-lo créixer durant els nou anys que es va ocupar de la direcció (1983-1992), un període en què començaven a consolidar-se, de fet, els estudis de Filologia Catalana dins la nostra universitat. Amb tenacitat i perseverança, Ferrando va lluitar per dotar de bons fonaments un departament destinat a ser emblemàtic, no sols en l'àmbit universitari, sinó per al conjunt de la societat valenciana, en tant que hauria de ser el formador dels futurs docents de la nostra llengua en l'ensenyament mitjà –amb tota la responsabilitat que això comporta–, i també dels professionals dedicats a la correcció lingüística en l'administració pública, el sector editorial i l'empresa privada en general. A aquesta tasca titànica de configurar un departament pràcticament des de zero, caldria afegir que Ferrando va ser el primer director de l'Institut de Filologia Valenciana –després del seu creador, també Sanchis Guarner, el 1978– i qui va aconseguir convertir-lo en interuniversitari –amb el desig de fer confluïr els esforços de les tres universitats valencianes que llavors tenien estudis de català en el seus plans docents: la de València, la d'Alacant i la Jaume I de Castelló.

Tant des del Departament –en qualitat de director i en qualitat de docent– com des de l'IIFV –fent la funció de director o com a membre actiu en moltes de les responsabilitats de l'ens–, Ferrando ha estat i és un model per a tots aquells que ens hi hem acostat amb voluntat d'aprendre. Un mestre que, si cal posar-li un adjectiu, jo diria que seria el de «generós»: Antoni Ferrando sempre ens ofereix tot el que sap, sempre ens aporta tot el que pot i, encara,

es preocupa pels nostres treballs com si fossen els seus. Amb una generositat –insistesc– que no és freqüent i que tots els qui tenim el privilegi d'estar a prop d'ell li agraïm de tot cor.

Per això, de bell començament els membres de la comissió que es va crear per tal de coordinar els treballs d'aquest volum –Emili Casanova, Eulàlia Miralles, Miquel Nicolás, Manuel Pérez Saldanya, Rafael Roca i jo mateix–, hem volgut que els articles que es confegissen per a aquest aplec d'estudis fossen, preferiblement, treballs *descendents* dels ensenyaments que tots hem rebut del mestre, no sols a les classes o als estudis reglats en què molts dels qui hi participem hem gaudit del seu saber, sinó també a través de la seua obra escrita, que és pràcticament ineludible per a qualsevol filòleg valencià que vulga treballar temes de la nostra llengua i de la nostra cultura al País Valencià i, encara, en altres territoris de la nostra comunitat lingüística.

Avalats pels membres del comitè científic, que cobrien tots els flancs a què s'ha dedicat Ferrando, hem estat capaços d'aplegar una vintena de treballs elaborats per membres de Departament de Filologia Catalana que hi són professors, ara, o que ho han estat en el passat i, encara, uns altres treballs que, encarregats des de la comissió, pretenen fer aproximacions més o menys directes i primeres a la figura i l'obra immensa del nostre homenatjat i mestre.

Aquestes aportacions ara esmentades són obra de reconeguts especialistes que s'han centrat en alguns dels vessants que es poden detectar en la trajectòria intel·lectual de Ferrando. Emili Casanova, catedràtic del nostre Departament, amb les seues paraules sobre la publicació més recent de Ferrando, revisa les seues aportacions sobre la tasca codificadora dels grans mestres de la Filologia Catalana –Fabra, Moll i Sanchis Guarner– i ens aporta, alhora, una visió més personal del seu col·lega i amic. El catedràtic (i exrector) de la Universitat de Girona, Josep Maria Nadal, ens ofereix una sèrie de reflexions sobre les llengües i els parlants, una línia on es poden incardinar clarament alguns dels treballs de Ferrando. Per la seua banda, el catedràtic de la Universitat de València, Rafael Ramos Alfajarín, aporta un treball centrat directament en l'obra de Ferrando, tot incidint en el model lingüístic, des de l'òptica de la Història de la llengua. Des de la Universitat de Girona, també, Albert Rossich ha fet una ullada ben incisiva a la producció de Ferrando relacionada amb l'edat moderna, un espai cronològic de la nostra història literària menystingut en terres valencianes, com també a la resta del nostre domini lingüístic i que Antoni Ferrando ha estat pioner a revaloritzar. Finalment, Rafael Roca,

professor també del nostre Departament de Filologia Catalana, ha tractat un tema tangencial de la producció de Ferrando, però que pot resultar paradigmàtic pel que respecta al compromís social i cultural de Ferrando amb el nostre poble: la seua relació amb la revista *Saó*, la publicació periòdica degana en valencià i d'ideologia religiosa progressista, que ens mostra la vinculació del professor universitari amb una part de la societat on la nostra llengua demana, encara, una major presència.

A banda d'aquestes cinc aportacions que giren al voltant de l'obra de Ferrando, mereix una consideració especial el treball –certament titànic– que ha portat a terme Mireia Ferrando –licenciada en Filologia Catalana, deixeble i filla de qui és el destinatari d'aquest llibre–, a qui se li va encarregar el treball més difícil que calia fer: construir una biobibliografia necessàriament i afortunadament provisional d'un personatge tan important com el seu pare, cosa que la situava en una posició delicadíssima en la qual ha reeixit. Sense apassionaments innecessaris i amb un rigor segurament heretat del mestre, era qui podia acostar-se a l'obra immensa del seu progenitor sense despertar-li sospites i amb major facilitat, atés que deuen ser poques les biblioteques –per no dir-ne cap– que tinguen tot el conjunt dels escrits de Ferrando. I així i tot, la mateixa redactora del treball ens explica que renuncia a fer-ne l'inventari exhaustiu, superada per la immensitat d'un treball que, sense cap dubte, encara no es pot veure conclòs –per sort! I que estic segur que continuarà creixent per molts anys encara, atesa la capacitat de treball immensa i envejable que caracteritza Antoni Ferrando. Com també és immens l'agraïment a Mireia, per part dels membres de la comissió ja esmentada, que vàrem tenir la gosadia de descarregar aquella responsabilitat en aquesta jove filòloga que no sols ha estat a l'altura, sinó que ha superat les expectatives que hi havíem dipositat.

El gruix del present volum, però, el constitueix la vintena de treballs que hem aportat els col·legues, actuals o del passat, del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València i on, sense ben bé voler-ho, es percep la diferent intensitat del mestratge de Ferrando en les diverses àrees que el constitueixen: mentre la lingüística i la història de llengua, la literatura medieval i moderna i la Renaixença es veuen molt ben representades com a evidència del que han estat els interessos més palesos de l'homenatjat, els estudis que s'ocupen de la literatura del segle XX són menys nombrosos, com era d'esperar. Però, també, hi ha una bella presència dels estudis àrabs –i cal no oblidar que el Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València integra al seu

si, des de sempre, una secció destinada a la literatura i la cultura àrabs—, en tant que Ferrando també s'ha ocupat dels primers temps de la conquesta jaumina i, doncs, d'un moment en què ambdues cultures varen estar clarament en contacte directe. Tot plegat, doncs, un ventall amplíssim que remet a la mateixa amplitud d'interessos que podem detectar en la trajectòria de Ferrando.

Així, en primer lloc trobem el treball de Carme Barceló i Ana Labarta, que s'han ocupat, ací, d'estudiar les mencions que es fan al *Llibre dels feits* de les treves signades pel rei Jaume I amb el senyor musulmà de València, a qui nomena Zeyt Aboceyt. L'època jaumina i el *Llibre dels feits*, un camp en què Ferrando és una autoritat indiscutible, doncs, ha centrat aquest treball des de la perspectiva interessantíssima del món musulmà.

En segon lloc apareix l'estudi d'Emili Casanova, que fa una aproximació al nom de pila *Amparo*, amb totes les seues variants. Com diu el mateix autor, va compartir amb Ferrando l'estudi i el debat onomàstic al si de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que va incloure, el 2006, la variant *Amparo* en lloc d'*Ampar*, al *Vocabulari de noms de persona valencià-castellà*.

Maria Conca, professora ja jubilada del Departament de Filologia Catalana, i l'estudiós Josep Guia aporten un article on es fixen en les unitats estilístiques de Joan Roís de Corella com a elements caracteritzadors de l'estil d'aquell autor —un dels creadors de la valenciana prosa— i ens n'ofereixen una selecció, tot posant-les en contacte amb determinats llocs del *Tirant lo Blanc*, on també hi apareixen. No cal recordar que Ferrando s'ha ocupat de l'estudi de la valenciana prosa com a etiqueta historiogràfica.

Vicent J. Escartí, per la seua banda, fa una primera aproximació global a l'obra de Joan Collado, un autor del XVIII, i enllaça amb els interessos en la poesia popularista de l'edat moderna que tantes vegades ha mostrat Ferrando.

Tot seguit, Jesús Jiménez aporta les seues reflexions sobre el sistema vocàlic del català i, en particular, de l'occidental, des del moment de la conquesta jaumina, un tema també tractat en alguns dels treballs de Ferrando.

Joaquim Martí Mestre, com a lexicògraf, ens apropa al segle XIX i, en concret, a la publicació periòdica *El Mole*. La premsa, com a mitjà de comunicació social en aquell segle, ja havia estat assenyalada per Ferrando en més d'un lloc com una font riquíssima per al filòleg.

L'estudi d'Adrià Martí-Badia, també va per aquesta mateixa línia: una aproximació al segle XIX, ara, però, per tal d'analitzar la consciència sobre la identitat cultural i lingüística dels valencians i els catalans d'aquell període.

Dona, poesia i un període tan poc estudiat com el XVIII valencià centren l'aportació d'Eulàlia Miralles i Verònica Zaragoza, tot enllaçant amb un tema que només havia insinuat Ferrando en la seua coneguda tesi doctoral sobre els certàmens religiosos valencians: la presència de dones poetes en la nostra història literària.

Miquel Nicolás, professor que ha compartit amb Ferrando la docència d'Història de la Llengua i l'autoria d'una de les seues obres més emblemàtiques, *Història de la llengua catalana* (Barcelona, UOC, 2011), ens aporta un treball on recorre les bases històriques i metodològiques de la historiografia lingüística en terres valencianes.

Jaume Pérez Montaner, professor ja jubilat que també va dirigir durant un temps el Departament de Filologia Catalana, ens ofereix un treball de literatura comparada, camp que ha centrat la seua investigació en els últims anys.

Manuel Pérez Saldanya –en col·laboració amb Anna Pineda, de la Universitat Pompeu Fabra–, per la seua part, s'acosta a un dels temes que més ha apassionat Ferrando durant dècades: la novel·la *Curial e Güelfa*, la valencianitat lingüística de la qual Ferrando sempre ha defensat.

Josep E. Ribera, a partir del seu treball sobre els valors semàntics del pronom adverbial *en* en català antic, fa unes reflexions al voltant de la gramàtica històrica com a exponent de la Història de la llengua –el gran tema de la producció d'Antoni Ferrando.

Mateu Rodrigo Lizondo, col·lega del Departament d'Història Medieval de la Universitat de València, però amb docència en els estudis de Filologia Catalana impartits des del nostre Departament, impulsat per un interès compartit i debatut amb Ferrando, aporta una sèrie de dades i reflexions conduents a la determinació de la identitat, fins ara controvertida, del poeta medieval Francesc Ferrer.

Josep Enric Rubio, amb el seu treball sobre les sermons de sant Vicent, s'aproxima també a un dels interessos de Ferrando, la llengua parlada pel sant i la percepció històrica que se n'ha tingut, a través de la documentació coetània.

Vicent Salvador, ara catedràtic a la Universitat Jaume I de Castelló, però en un altre temps professor al Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València, fa una aproximació a la llengua de Joan Francesc Mira des de la perspectiva de la història de la cultura, un punt de vista que sovint és clarament perceptible en l'obra de Ferrando.

Andreu Sentí, amb el seu estudi sobre les perífrasis modals catalanes, s'acosta a la construcció de la norma en la nostra llengua, un tema que, com és ben sabut, també ha centrat l'interès de diverses investigacions de Ferrando.

L'historiador Abel Soler incideix, novament, en una de les temàtiques que ja hem dit que ha apassionat Ferrando des de fa anys, el *Curial e Güelfa*, i en el tema de l'autoria de la novel·la, considerada anònima fins fa poc. Soler, en la seua magna tesi doctoral, dirigida precisament per Ferrando, n'ha identificat definitivament l'autor.

Finalment, Santi Vallés ens parla de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana, del 1934, i del mestratge de Josep Lluís Bausset, mestre, al seu torn, de Ferrando, als anys d'institut a Xàtiva.

Comptat i debatut, pràcticament totes les aportacions ací aplegades connecten de manera directa amb la producció escrita d'Antoni Ferrando i els seus interessos culturals, francament inabastables. Fins al punt que el nombre d'articles podria haver-se vist notablement incrementat, si no fos perquè d'altres professors, per raons diverses, no han pogut participar-hi. Tot i això, volem fer constar ací la seua adhesió a aquest homenatge: Assumpció Bernal, Ferran Carbó, Joan Coba Femenia, Josep Enric Estrela, Carme Gregori, Albert Hauf, Gonçal López-Pampló, Iolanda Marco, Maria Josep Marín, Empar Minguet, Lluís Polanco, Lluís Ramon, Josep Ribera Ribera, Ramon Rosselló, Abelard Saragossà i Vicent Simbor. Tots ells –i encara d'altres– formen part, també, d'aquest llibre.

A les darreres línies del *Curial e Güelfa*, novel·la napolitana i valenciana a la qual, com ja he dit, tants esforços ha dedicat Ferrando, quan Melcior de Pando, «vell cansat», veu arribar al màxim esplendor el seu protegit Curial, li diu: «Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum, in pace», frase amb què s'acaba el llibre d'Enyego d'Àvalos. «Ara, Senyor, deixa que el teu servent se'n vaja en pau...» –seria l'apropiació que fa d'Àvalos per al seu personatge, tot prenent les paraules de Simeó, del text de l'Evangeli de sant Lluc. Nosaltres també hem volgut usar aquell *Nunc dimittis* per encapçalar aquest recull de treballs oferts al nostre mestre i company: en el seu llarg camí, ha arribat a un punt en què comença una nova singladura. Se'n va –només en part, i metafòricament– d'un àmbit concret del seu treball. Però per continuar en molts altres, en els quals és imprescindible.

Des del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València, un grup de professors hem volgut retre-li aquest homenatge afectuós. D'altres, per motius de compromisos laborals, no han pogut contribuir-hi. Temps hi haurà de participar en noves iniciatives, que estic segur que vindran. Tots, però, ens hem vist –i ens veiem– enriquits, en un moment o en un altre, per la seua presència i per la seua amistat. Per la proximitat d'un home savi i afable que sempre

es mostra accessible, entusiasta, vitalista i ple d'una energia i d'una vitalitat intel·lectual i anímica que és veritablement tot un model per a tothom. El seu treball és un referent per a la Filologia Catalana, com ho és el del seu mestre Sanchis Guarner. Almenys, així el veig jo i estic segur que també el veuen així els meus col·legues al si de la Universitat de València.

No vull acabar aquesta presentació sense una línia personal: tenir cura d'aquest volum ha estat un privilegi i un honor. Gràcies, Antoni Ferrando, per tot el que has fet i el que faràs encara! *Nunc dimittis...* i continua.

Antoni Ferrando Francés, catedràtic de Filologia Catalana de la Universitat de València, s'ha jubilat el 2018, després de més de 40 anys de dedicació a la nostra Universitat, i ha estat nomenat professor emèrit.

Després de la mort de Sanchis Guarner, amb qui treballà des dels inicis del Departament —aleshores de Lingüística Valenciana—, Ferrando en va ser el primer director, responsable de la formació de generacions de docents i d'altres professionals de la nostra llengua, i arribà a convertir-lo en un referent dins els estudis de la catalanística. Amb centenars de treballs publicats, fruit d'una capacitat de treball extraordinària, ha anat construint una obra sòlida que, a hores d'ara, està lluny d'esgotar-se. La seua, però, no és sols una trajectòria de transcendència acadèmica sinó també social, en favor de la dignitat col·lectiva i l'anhelada normalitat cultural del País Valencià. Els col·legues que participen en aquest volum, molts dels quals han begut directament del seu mestratge, aporten amb la seua contribució un testimoni de gratitud.

A les darreres línies del *Curial e Güelfa*, novel·la napolitana i valenciana a la qual tants esforços ha dedicat Ferrando, Melcior de Pando —«vell cansat»—, quan veu arribar al màxim esplendor el seu protegit, Curial, li diu: «Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum, in pace». *Ara, Senyor, deixa que el teu servent se'n vaja en pau...* —seria l'apropiació que fa Enyego d'Àvalos d'aquelles paraules. I ara, aquell *Nunc dimittis* encapçala aquest recull de treballs oferts en homenatge al mestre i company, per desitjar-li una nova etapa ben fecunda també.

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA Departament de Filologia Catalana

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA PUV
PUBLICACIONS

amb la col·laboració de

Institució
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació